

teoremov o eksistencialni stiski današnjega sveta in mimo vseh še tako melodramsko vsiljivih situacij med osebami na odru vendarle znova in znova učinkovit, učinkovit že zavoljo bleščeče dialektike v dram-skem dialogu.

Primer teh treh avtorjev:

Ti trije tako zelo različni glasniki današnjega sveta, privlačni ali neprivlačni za tega ali onega gledalca v avditoriju in vendar živi v zavesti našega avditorija, živi kratko in malo zato, ker sodijo med tiste izpovedovalce sodobnega moralnega nemira, ki si stvarilne domišljije ne dajo ujeti v mrežo ideoloških zapovedi in se ne zatekajo v samoprevaro namerne nedružbenosti — živi kratko in malo zato, ker ne žive izven našega časa, tega časa, ki ga moramo vsi živeti, to in onstran ideoloških sistemov, to in onstran političnih meja med deželami, sami zase v labirintu podzavestnih nemirov in skupaj z drugimi z nadzavestnimi manifestacijami sredi družbene džungle naših dni, kakor že koli, obremenjeni z vsemi tegobami neizbežne vsakdanjosti in z vso navlako dnevnopolitičnih gesel, s priznanim ali z nepriznanim dvomom o smiselnosti našega bivanja na tem nemirnem planetu in s priznanim ali z nepriznanim upom v drugačno sožitje med ljudmi.

NIKOGAR NI, KI BI LIZO POKLICAL

Branka Jurca

Liza se je zbudila, zazrla se je skozi okno — z možem spita v prvem nadstropju — in tako je videla, kako se počasi dani.

V sobi je tiho, tako tiho, ko da bi bila samá sredi vrvrajočega sveta — vsak zase in s seboj.

Preplavili so jo široki, blagi valovi tihote. Pogreznila se je pod odejo, se obrnila na desno stran in tako uživala v sivomodri tihoti, ki je je človek na starost tako potreben. Toda še trenutek se ni pretočil v večnost, ko se je ustrašila — kaj če ni Dolf, oče njenih dveh otrok, Lizike in Matica, in njen mož, ki leži zraven nje, to noč ugasnil kakor dogori sveča. Kaj če se ni poslovil brez slovesa... če ni že izdihnil, izdihnil tako na tiho in tako samotno, tako sam zase, tako nikomur v nadlego, kakor ni znal nikoli živeti.

Sedla je in pogledala k njemu, k edinemu, ljubljenu in neljubljenemu, k njemu, ki sta z njim delila leta zakonsko posteljo.

Ležal je na postelji kraj nje, z glavo na treh blazinah, z odejo prekrit do prsi. Tako je ležal že vse od takrat, ko je zbolel na srcu. Dolge, tanke, suhe, ko prosojne roke počivajo položene čez odejo, vzdolž bokov. Negibno ležijo, ko da bi bile položene v večnost. Oči, ki so bile kdaj prej žive in nemirne, so vdrte in zaprte. Tanka brada je

vsak dan tanjša, ličnice so vsak dan močnejše in visoko čelo, skoraj brez gub, je vsak dan bolj voščeno. Zazrla se je v razprta usta. Bilo je, ko da ne diha več. Zapazila je režo pri očeh — z na pol odprtimi in na pol zaprtimi očmi je ko mrlič.

Lizo zaseka pri srcu. Odgrne odejo, skoči iz postelje in si hitro obuje copate. Roke ji drgečejo in noge je nočejo ubogati. Ogrne si haljo — kako je počasna — in steče k njemu, k Dolfu. Prime ga za desno ramo. Potrese ga. Zakliče, zakriči, brezumno zakriči. A bilo je, ko da ji ne more glas iz stisnjenega grla, — zagrgra, zašepeče:

»Oče! Oče!«

Dolf se zdrami zaradi nemega krika, zaradi trzaja Lizine roke. Ko da ga je nekdo na silo potisnil iz brezvetrja predsmrtnega miru v sivo resničnost jutra. Odprl je oči, ta dva nemirna tolmuna, in že so beločnice čudno zablestele. Mrzlo jo je pogledal. Bila je spet Liza, ki mu ni dala počivati. Pregaril je suhe, prosojne roke. Zamigal je z ustnicami.

»No, kaj je?«

Še živi, še živi, si je dopovedovala brez besed.

Zalotil jo je, zasačil je njene skrite misli.

Njegovo vprašanje se je ostro kot rezilo zasekalo v njeno zavest.

Ni mu odgovorila, ni mogla.

Pomirjala se je: Dolf še živi, še živi.

»Kaj je, mati?« je znova vprašal.

»Nič, nič, oče.«

Odgovorila mu je. Glas se ji je razvozlal. Želela ga je pomiriti, kakor pomirimo otroka.

Dolf jo je prezirljivo pogledal. Še vedno mu ni nič ušlo. Liza se je znova zbala, zgrozila se je pred smrtjo. Dolf pa je še vedno tu. Terjal je odgovor.

»Nič?«

»Nič!« je odsekala.

»Mislila si, da sem...«

Odgovoril si je z ranjenim in premaganim posmehom. In tudi Lizi in življenju je odgovoril, življenju, ki ga je držal za povodec.

Kriknila je:

»Ne govori! Ne govori!«

Dolf živi, naj živi, naj živi leto in dan, le da se ne bi zadiral vanjo kakor trn...

Ni ji odgovoril. Molčala sta.

Liza si je sezula copate, slekla si je haljo in legla. Zaprla je oči. Bila je sama s seboj. Znova se ji je začela drobiti misel, ki jo je zadnji čas vedno pogosteje obiskovala: ni te, ni te, dobrotna smrt!

Zunaj se začenja dan, tako kakor se je začenjal že leta nazaj in kakor se bo začenjal še tudi potem, ko njiju dveh ne bo več.

Nad cesto se je razpelo modro, toplo, večno lepo pomladno nebo. Sonce se je odzivalo s krvavo zarjo v šipah hiš, ki so stale na drugi strani ceste. V rahli pomladni sapi so zatrepotali komaj razviti prstasti kostanjevi listi.

Dolf in Liza ležita na svojih posteljah. Hladna sta in mrzla in Lizi se ta hip zazdi, ko da ju zasipava prst.

Jutro je in Tone, mož njune hčerke Lizike, je vtaknil spojnico v steno — zaslišali so se jutranji napevi iz radia — zdaj zidajo bloke s tankimi stenami, vse se sliši skozi.

Lizi je prav tako. Na drugi strani stene vstajajo, Liza pa bo še poležala. Toda vtem jo je že Dolf poklical:

»Liza!«

Glas je zazvenel votlo kot iz soda. Terjal je nepreklicno.

Ni miru, ni ga!

Valovi, zdaj že vijoličastega miru in blage tihote, se umikajo, izginjajo kot voda v pesku. In že je zazijala v Lizo svetloba dneva, ki se je izvil iz nedrij noči.

»Kaj bi, Dolf?« ga je vprašala.

»Žejen, mati!«

Dolf jo je postrani pogledal. Prosi, želi, vedno nekaj zahtevajoče želi. Pogledala je — na nočni omarici ima krožnik in na krožniku na krlhje razdeljeno pomarančo.

»Vzemi pomarančo, oče!«

Toda Dolf še pogledal ni na tanke, žilasto prosojne svetlo rumene krlhje pomaranče.

»Ne — segrej mi mleko!«

Nič več ni prosil. Zahteval je, terjal, kakor je bil navajen že leta nazaj. Liza pa se ni zganila, ni vstala in ni stekla po hodniku v kuhinjo, kakor bi bila morala storiti. Še samo malo bi poležala, trenutek, dva, v modri tišini sama s seboj.

»Daj, oče, vzemi pomarančo, za zdaj vzemi pomarančo in zadremlji! Še malo zadremlji, daj, jaz, jaz bi tudi!«

Pogovarjajoče mu je odgovorila, zato da ga ne bi vznemirjala. Vzel bo krlhelj pomaranče, dva krlhja in se bo odžejal. Minil je trenutek in čas se je pretočil v večnost. Že je prihajal k Lizi dobrotni sen.

Vtem pa se je Dolf, ki se je do kraja razbudil, že razjezil. Ni prenesel, da ga Liza ne bi na besedo ubogala. Sedel je, zaklel in rekel ukazujoče, ko da je še vedno na konju in v stremenih.

»Preklete, vstani, če pravim, in skuhaj mleko, če ti rečem ... Liza, še se boš naspala! Vstani, ampak takoj, če rečem!«

Razjezil se je. Jemalo mu je sapo. Začelo ga je dušiti.

Znova se je v Lizo zaril trn njegove zahtevnosti. Do kraja se je zbudila. Dvignil se ji je upor kot hladna stena.

Vstala je, odpravljala se je, oblačila in obuvala, in že mu je tudi rekla:

»Surovina si, surovina — do smrti! Pa prav do smrti! Segrela ti bom mleko, pa bi ga tudi brez tvojega kričanja, da veš!«

Še vedno so s krožnika sijali krljji svetlo rumene, prosojno žilaste sočne pomaranče. Sijali so z milino sadeža, po katerem bi segla roka žejnega. Toda krljji so ostali nedotaknjeni, da se sušijo na krožniku. Dolfu je zadišalo vroče, peneče se sladko mleko. Kolikokrat mu ga je nalila, kolikokrat mu je izpolnila želje! Želela je, da bi ga zadovoljila, a zdaj je spoznavala, da je bilo vse njeno prizadevanje zaman: ni ga zadovoljila. Ne prej in tudi zdaj ne! Vse te izpolnjene želje so bile kot dim, ki ga razveje pomladni veter.

Vtem so se hrupno odprla zasteklena vrata. Anka in Drago, njuna vnuka, oba še v pidžamah, sta hkrati rinila skozi odprta vrata. Za njiju dva, za Anko in Draga, vstaja tam zunaj svetel dan. Bilo je, ko da ju je pozlatila jutranja zarja in razsvetlila sta mrak njune sobe. Bilo je, ko da je potegnila pomladna sapa v njuno zatohlo starost.

Pridrobila sta do posteljnih stranic in rekla iskreno (saj sta ju imela rada!), vedro in nič zato, če naučeno:

»Dedek, babica, čestitava za zlato poroko!«

Dedek je pogledal otroka in zatem Lizo. Nasmehnil se je in že se je razživel.

»Midva z babico pa bi pozabila na zlato poroko, res bi pozabila, če ne bi bilo vaju.«

Liza se resda ni niti spomnila na zlato poroko. Ne, še vedeti ni hotela zanjo, ne včeraj in ne danes. Ne — ne — ne.

Anka in Drago sta otroka in ne vesta za to. Kako dobro, da ne vesta!

Zlata poroka, to je blišč, popleskava, čestitke, pomp, vse za svet, Liza pa je z bridkostjo pomislila: kaj je že res minilo toliko dolgih sivih let?

Drago in Anka sta stekla k Dolfu in k Lizi in ju oba poljubila. A Dolf ni strpel delj, znova se mu je zahotelo vročega spenjenega mleka, zato je rekel, ko da ne bi bilo otrok v sobi, rezko, jezno in nedostopno:

»Mati, segrej mi vendar že mleko!«

Tiste, некоč vse žive oči, so onemoglo zasrepele vanjo.

»Oče, takoj, takoj, ne jezi se, nikar se ne jezi, vidiš, otroka sta tu...«

Na pol opravljena je stekla Liza po hodniku, prižgala je luč v kuhinji, nalila mleko v kozičko in ga dala gret. Toda v Lizi je vse vrelo. Dvigalo se je, vedno više se je dvigalo, ko da bo lava v njej vsak hip zažarela.

Od kdaj že — res, od kdaj? Ne prešteje noči brez ljubezni, dnevoov brez miline. Ne došteje jih, a samo to ve, da so jo dan za dnem in nepreklicno zasipavali s sivim in mrzlim pepelom razočaranja.

Vtem jo je iskala Lizika, hči. Lizika je že opravljena, že je sredi jutranjega pospravljanja.

»No, mama,« pravi.

»Očetu grejem mleko... ampak... rečem ti...«

Lizika vidi mamo, sliši jo in že ve vse natanko, kako in kaj.

»Mama, lepo te prosim, potrpi!«

Lizika živi svoj svet in svoj dan — še vedeti noče za njuno gorje z očetom. Živeti se ji hoče. Zato odriva, kar ji je na poti: na desno in na levo in nazaj, samo da je njej pot naprej prosta.

Toda Lizika ne more vedeti za Lizo in njeno stisko. Liza ne more, tudi če bi hotela, nikamor in nič več odriniti, zakaj Lizine poti je konec.

Segrela je mleko in mu ugodila kakor že kdo ve kolikič. Vse življenje, od začetka in potem vsak dan posebej, je ni priznaval takšne, kakršna Liza je — zato jo je radiral. Vsak dan je je malo zradiral. Mislil je, da jo bo potem imel takšno, kakršno si je želel. Toda zaman, Liza je še vedno tu, še vedno se upira.

Iz sobe je vdiral zasigan, nestrpen glas.

»Mleko! Mleko!«

Nikdar mu ni dovolj hitro izpolnila ne želje in ne ukaza. Iz leta v leto je bil bolj nestrpen. Jezil se je in zjezil.

Odrpala je vrata: sedel je na postelji, za njim so se belile blazine

»Prekleta, dolgo je trajalo.«

Liza mu ni odgovorila. Podala mu je na krožniku kozičko mleka. Naj pije toplo, dišeče mleko. A še preden je Dolf prinesel kozičko k ustom, mu je rekla trdo, pikro, maščevalno, do kraja na izust, saj je prav to govorila sebi in njemu, kadarkoli jo je znova žalil: potih, brez besed, z notranjim krikom, z notranjim sovraštvom.

»Oče, ampak kar je res, je res: še vedno sem prišla prej kakor ti, tistikrat ko sem rodila Liziko!«

Dolfova glava, ki se je že nagnila nad kozičko, je trznila. Na široko jo je pogledal. Pogrezal se je v čas, ki je nepovratno minil.

»Kdaj?«

»Že dolgo je tega!«

Ne, ni se dotipal do davne noči. Nič več. Tudi tista noč se je potopila v večnost.

»Nič ne vem.«

Lizi ni nič ubežalo. Vse se je po ognjenih nitih vračalo. Preteklost, ki ni presahnila, je postajala zanjo pošastna. Tista leta, ko je zase največ pričakovala, so vzcvetele na njivi njene ljubezni strupene rože. Trgala jih je, a jih ni do kraja nikoli potrgala, zakaj vedno znova so se razcvetale. In kadar je bila žejna, se je vsakič odžejala ob strupenih izvirkih, ki še do zdaj niso presahnili — še vedno so se srebrno iskriili.

»Kaj ne veš? Res, da ne veš?« je rekla s posmehom.

»Ne vem, ne — in tudi nočem vedeti! Da veš!«

To je povedal čudovito zbrano. Za to zbranostjo je bilo čutiti njegov koščeni odpor. Zaprl je školjko svojega spomina. Ni pustil do svoje zavesti, nikomur ni pustil, najmanj pa Lizi.

»Ti seveda ne veš, jaz pa ne bom nikoli pozabila, pa če bi jih dočakala — kakor upam da ne — tudi sto let!«

Dolfove oči so se stekleno zasvetile. Odmaknil je kozičko in jo obtožujoče pogledal.

»Liza, zakaj začenjaš spet to?«

»Zato!«

»Molči! Ničesar se ne spominjam...«

»Pa se spomni!«

V Lizi je zasijala že zdavnaj umrla noč. Bleščeče in žareče je zasijala, z zubljem krivice, ki ne premine.

»Pa ja ne misliš, da sem takrat laže čakala kakor ti zdaj na to kapljo vročega mleka? In veš, kaj si mi rekel? Če ne veš, te spomnim. ‚Potrpi,‘ si mi rekel. ‚Počakaj do jutra,‘ si rekel. Ampak jaz pa v porodnih krčih... in ko si šel po babico, sem rodila, sama sem rodila, brez človeka, brez pomoči. Prerezala sem popkovino in dvignila sem otroka... Teže, težje sem čakala, dragi moj, kakor ti zdaj in tisočkrat prej...«

Davno je že preminila tista strašna, gluha noč in tisti svetli dan, ko je ob Lizi zavekala Lizika in se željno, lakotno vsesala v njeno bradavico. Ne, v življenju nič ne premine in tudi izgine ne. Vse se vrača.

Tudi Dolf se je spomnil... res, kdaj, kje je že to bilo?... kaj ni že vsega tega, vse navlake mladih dni odplavil čas v široko reko brez dna?... vse se vrača... trdovratno, žilavo, neizprosno... da, tudi tista noč se je za hip dvignila iz potopljenih globin spomina... toda nihče mu ne more nič očitati, še zdaj lahko odkrito pogleda v oči vsakomur: skrbel je za družino, otroka je imel rad, študirala sta..

Težko je dihal, zagnal ga je kašelj, neprekrvavljena pljuča mu niso dala več zraka. Mučil se je, a moral ji je povedati.

»Nič mi ne moreš očitati.«

Potem ga je znova premagal kašelj. Stekla je, da bi mu popravila blazine, on pa jo je z dolgo, koščeno roko odrinil.

Ni prenesel večnega očitanja.

Liza se je umaknila. Začutila je, da jo ta trenutek sovraži. Toda ne tako, kakor ga je Liza sovražila v nočeh brez ljubezni. Sovražil jo je z zavestjo nezaslužnega poraza.

Zasikal je vanjo:

»Mati, nehaj! Dovolj je za to življenje! Dovolj za eno življenje!«

»Babica, zajtrk, mudi se v šolo!«

Klicala jo je Anka z nežnim, tenkim in krhkim glasom.

Liza je odprla vrata — potrebovali so jo, še vedno so jo potrebovali, vsak dan!

Že je prišla Lizika.

»Mama, le kaj se prepiraš z očetom! Ne, vidva se ne bosta zbogala pa prav do smrti!«

Liza ji je odgovorila, ko da bi se sama motala iz prediva sovraštva.

»Morala sem mu povedati. Strašno se mu je mudilo, zaradi mleka, pomisli!«

»Pusti, mama, to so malenkosti!«

»Tako je, malenkosti!« je rekel Dolf.

»Niso, ne, niso malenkosti!« je odsekala Liza in odšla.

Lizika je podala očetu kozičko mleka.

»Oče, pripravi se, Matic bo odpeljal vaju z mamó...«

Liza je prisluhnila, zakaj Dolf je vzdrاملjeno vprašal:

»Kam?«

»Na magistrat.«

»Zakaj, Lizika, povej, zakaj bova šla na magistrat?«

»Oče, na zlato poroko vendar!«

»Seveda bom šel...«

Dolf se je vzradostil. Vedno je bil za takšno: za čast, za priznanje, za slavo, za sijaj, za časnike, za fotografije. Lizi pa je šel srh po koži,

če je pomislila na zlato poroko, na ženina, ki naj bi bil Dolf, na nevesto, ki naj bi bila ona, na župana, na govorance. Vse to je zlagana poslikava in nič drugega.

Vtem je zazvonil telefon. Klical je Matic, sin. K telefonu je šla Liza.

»Ne, jaz že ne grem na zlato poroko!« je rekla Liza.

»Kaj ne boš šla, mama,« ji je rekla Lizika, ki je prišla od očeta, »pa ravno šla boš in nič besedi in pika ... tako smo sklenili, mama.«

Sklenili so, hči in sin, zet in snaha in mož, so sklenili. Ko da Liza nič ne šteje, ko da je samo drobiž na tehtnici njihovega mirnega, veličastnega dne zlate poroke babice in dedka, ki mora biti ovekovečen v spominskem albumu.

Vse je bilo že pokonci. Vsem se je mudilo. Otroka sta zajtrkovala. Tone in Lizika sta pisala učiteljicama v šolo, naj bi pustili Anko in Draga po tretji uri domov — zaradi zlate poroke babice in dedka.

Vsi so odhajali. Lizika je še s praga, preden je zaprla vhodna vrata, poprosila:

»Mama, res, ne prepiraj se z očetom! Vsaj danes ne.«

Vrnila se je še na hodnik. Poljubila je Lizo na lice, posebej na razsute pege. Nato je stekla še k očetu. Liza ve, da je tudi njega poljubila, saj ga ima rada kakor Lizo.

Zaradi nje ima rada očeta: vedno in povsod in za vsako ceno je varovala očetovo podobo v očeh otrok. Ampak če bi onadva z Maticem vedela, koliko ponižanj je prebila Liza ob njem, če bi mogla samo slutiti ...

Vsi po vrsti so odšli. Liza je bila sama v kuhinji. V sobi je ležal Dolf.

Lizika je bila tista, ki je hotela še vse lepo zgladiti pred zlato poroko. Toda ničesar več nista mogla zgladiti. Živela sta vsak zase. Nista se videla, nista se slišala, nista se čutila.

Lizo so znova ovili blagi in mehki valovi tihote in miru.

Ah, da, imela je polne roke dela kakor vsak dan. Držala je hišo pokonci. No seveda, zato ji pravijo zlata babica.

V Lizi je zazvenel vesel, svetel, pojoč akord.

»Mati!«

Bilo je, ko da bi Lizi padla kaplja vode na glavo.

Kako bi bila rada sama! — In ne odzove se mu.

In znova;

»Mati!«

Bilo je, ko da bi ji znova padla ledena kaplja vode na teme.

»Mati! Mati! Mati!«

Liza stopi na hodnik in zakliče:

»Kaj bi, oče?«

Dolf se odzove.

Liza ga ne sliši, ne razume ga.

Kakor glušec glušču se odzivata — naveličano, utrujeno, ko brez odmeva, prsteno.

Koliko časa že?!

»Mati, v malo sobo!« reče Lizi, ko stopi na prag sobe.

Mala soba je dnevna soba in zato je tu Dolf, čeprav bolnik, sredi življenja.

Liza hiti — ureja sobo in že prenese očetove tri blazine v malo sobo na kavč ob oknu.

Dolf se počasi odpravi z Lizino pomočjo. Obleče mu hlače. Noge, težke in nabrekle, ko dva beta, potisne v razhrojene copate. Dolf vstane in gre. Liza mu hoče pomagati. Rada bi ga podprla, toda Dolf jo odbije. Še vedno jo sovraži.

»Pusti me! Sam grem! Ne maram tvoje pomoči!«

Liza nese za njim cigarete in pepelnik: to kajenje, to puhanje dima v dan, to je še edino veselje, ki je Dolfu ostalo.

Dolf pride do kavča, sede in pogleda skozi okno. Na okenski polici zobljeta goloba koruzo.

»Kako lepo zobljeta...« pravi.

Goloba vzprhutata s krili, ko da bi hotela odgnati drug drugega. Na zidni ograji, nedaleč od okna se dva druga goloba priklanjata in grulita. Na prizidku pod ostrjšem sosednje hiše je cela vrsta golobov.

»Lezi,« pravi Liza, »pomagam ti.«

Dolf leže, dvigne mu noge in z grozo se zave, da je voda prepojila že vse tkivo v stopalih, v mečih.

Zadihal se je. Težko lovi sapo.

»Zmučil si se,« reče.

Ne, ne mara usmiljenja!

»S čim misliš, da sem se utrudil?!«

Že spet misli Liza, da je na koncu.

»Od poti do sem, vendar!«

Dolf ne odgovori. Zapre oči in molči.

Umiri se. Za hip.

»Minilo je,« reče mirno, vdano, z glasom, ki je presahnil.

»Odpočij si!« reče Liza.

Dolf pa se ji je uprl. Vdano in ko pomirjeno je rekel, ne da bi Lizo pogledal:

»Saj bom kmalu počival.«

Lizo je vznejevoljil, zdražil jo je. S to svojo vdanostjo! Kaj le je še rešila vdanost?

»Že tretje leto govoriš...«

To je rekla Liza ostro, ko da bi bila sprožila tetivo z napetega loka.

»Kaj govorim?«

Zadelo ga je. Začudeno jo je pogledal. Ves je bil presenečen in prestrašen.

»Kaj? Šel bom, praviš, dan za dnem, preselil se bom, skočil bom v neznano, moral bom tja, tja — bog, tri leta že...«

»In?«

»In če bom šla jaz še prej ko ti!«

»Ne govoril!«

Zasikal je. Nič več mu ni odgovorila. Liza je čutila, kako režejo in sekajo vijoličaste valove tihote oranžni prebliski sovraštva.

Liza je šla v kuhinjo, iz beljaka je stepala sneg, umešala sladkor in rumenjaki, domešala sneg in vlila šilce vina. Umešala je šato in mu ga ponudila.

Šatoja se je razveselil, hlastno je zagrabil žličko in slatno jedel. Počasi, kakor starci.

Ne, nič več ni bil silak kakor prejšnje čase. Še sence silaštva ni bilo več na njem. Prav to je bilo zdaj Lizi v zadoščenje.

Ni bilo več Dolfi, ki se ni nikdar naveličal trepljati žensk po zadnjicah in jih ščipati v stegna.

Zdaj pa zdaj jo je pogledal z mežikajočimi očmi, s solzečimi se očmi in z navzdol potegnjenimi ustnicami — ves je bil potopljen v srebanje šatoja.

Zato mu je morala povedati, pa čeprav ni bil več tisto kot nekoč. Morala se je pomiriti. Poravnati je morala račune. Nazaj ga ne priključuje več!

»Oče!«

Prisluhnil je.

»Vsako jutro te je morala čakati skodela vode z milom, da si se umil, preden si odšel v službo. Se spominjaš? In z brisačo sem morala stati zraven tebe, da si jo imel pri roki, ko si se brisal. In potem sem ti morala podati plašč in si odšel skozi odprta vrata, ne da bi jih za sabo zaprl in ne da bi pozdravil!«

Odložil je žličko, jo pogledal in odsotno vprašal, ko da je komaj zdaj prišel Lizin glas do njegove zavesti.

»Kaj praviš?«

Trkala je na zaprta vrata! Vse je bilo zaman in vse bo zaman.

»Nič.«

»Ali nisi nekaj rekla, mati?«

Starčevsko, izgubljeno jo je vprašal.

»Pomisli, mati — nekaj si rekla!«

»Nič nisem rekla, pa je!«

Zakaj, le zakaj mu je bila zvesta. In bila mu je zvesta, kakor ji je bil on nezvest. Zakaj?

Zato, da jo je tepla njena zvestoba in njegova nezvestoba!

Ljubezni je bila željna, topline, dobre besede, nasmeha skozi zele-
nilo pomladnega brstja!

Dolf je odložil krožnik s prazno skodelico in z žličko. Pogledal je Lizo in poželjivo rekel:

»Oh, če bi imel pečene kostanje!«

»Oče, toda zdaj je zunaj pomlad, kaj čenčaš neumnosti, pečenih kostanjev seveda ni.«

»Vem, vem, samo pravim tako, sebi pravim, da bi pečene kostanje in ne kuhanih, pa tako vem, da jih ne bom jedel, ne pečenih in ne kuhanih, nikdar več...«

Lizo je znova zdražilo.

»Zakaj spet nikdar več?«

»Ne bom dočakal te jeseni, vem...«

»In če boš?«

Vtem je pozvonilo. Liza je šla odpirat.

Prišel je stari zdravnik iz terenske ambulante. Dolf se ga je razveselil.

»Gospod zdravnik, zlato poroko praznujeva z ženo in sin misli, naju oba z materjo odpeljati z avtom na magistrat.«

Zdravniku so se zasvetile oči, to je bilo zaradi zlate poroke, ki jo bosta praznovala dva starca med svojimi otroki in vnuki, a rekel ni nič. Pretipal ga je in zmajal z glavo.

»Bolj ko boste srce varovali, delj ga boste imeli...«

»Da, da, razumem, gospod zdravnik, ampak zlata poroka...«

»Pojdite k zlati poroki, toda jejte brez soli, pa tudi na poroki in gostiji, to je že zlata poroka, dragec moj, čisto brez soli jejte in pijte čim manj vode, čim manj tekočine. Proti večeru bo prišla medicinska sestra. Dala vam bo injekcijo...«

Zdravnik je odšel.

Oče je poklical Lizo. Govoril ji je vzradoščeno, ves je bil oživiljen, zagnan od notranjega pričakovanja.

»Mati, pomisli, šla bova na magistrat. Dočakala sva!«

Veselo, navdušeno, starčevsko izgubljeno, po otročje ji je govoril. Toda v Lizi se ni nič zganilo.

»In kaj bi?« ga je vprašala Liza.

»Pripravi me, ne ne, saj mene ne moreš pripraviti, pač, prinesla mi boš belo srajco... ampak ti, mati, ti se opravi, in da veš, še lepše kot si bila napravljena za poroko... to je, draga moja, zlata poroka...«

Vznemiril se je. Utrudil se je in zadihal.

»Ne govori več, prosim te!«

»Prav praviš, mati.«

»Vse bo minilo in tudi to, oče.«

Liza mu je položila glavo na blazine.

Dolf je obmiroval in zaprl oči, ko da bi prisluškoval sebi.

Toda čez čas je spet pogledal Lizo in rekel čisto zbrano, jasno in odločno:

»Mati, čuj, črne obleke ne oblači, črne ne, za zlato poroko ne, ta, črna, ta bo za smrt — tisto temno kostanjevo, tisto obleci, tista se ti tako lepo poda k rjavim očem...«

Prime Lizo za roko in jo stisne.

»Pojdi, mati! Preobleci se! Pojdi! Pojdi!«

Liza se ne zgane.

Še vedno stoji ob njem.

»Matic bo kmalu tu, mati! Pojdi, če ti rečem!«

Liza še vedno molči. Še vedno se ne gane.

»Pojdi! Pojdi! Pojdi! Preklete!«

»Ne, ne ne, ne grem!«

Zastrmel se je v Lizo: nedoumljeno, razdraženo, razočarano, in onemoglo.

»Kaj si rekla?«

Liza stoji in molči. Roko izmakne iz njegove.

»Ti, ti si to upaš reči? Meni se upaš to reči?«

Liza je stala kot zvezana. Vse v njej je zledenelo. Bila je kakor nemi krik.

»Torej ne greš?«

To je rekel z navzdol potegnjenimi ustnicami, s srepimi očmi, z modrimi žilicami, ki so utripale na sencih in na dolgem vratu.

»Ti, tiii, tiii!«

Grgral je. Oči so se stekleno zableščale.

Vprašal je kot na oprezu.

»S kom bi pa šla, če ne z menoj?«

Bila je mirna.

Kakor je mirna voda v tolmunu.

Kakor je mirna zemlja pod snegom.

»S smrtjo, oče, ta naju čaka...«

Dolf ji ni sledil.

Še vedno je bil zapreden v blišč zlate poroke.

»Ne, ne boš mi naredila te sramote!«

»Ne, ne grem in konec.«

Ni šlo za sramoto. Liza ni pustila prepleskati svojega življenja, kakor bi drugi hoteli. Sivo je bilo in sivo je to življenje in njegova sivina se je prelila v Lizine srebrne lase in v gube in gubice njenega obraza in sivo naj ostane, do zadnjega dne!

Miru išče. Išče svoj mir.

Prav zato je morala izbruhati dolgo zatajevano, nikdar pozabljeno krivico, krivico prizadejano ljubljeni ženi.

»V posteljo si mi prinesel bolezen, o bog! Ti pa, ti si se smejal, ko nisem vedela, od kod te bolečine. Pravil si: ‚Še bolj te bo bolelo, videla boš...‘ Ne, ne smem pomisliti, preveč sem razžaljena, ne grem na zlato poroko.«

»Že spet začnjavaš?«

»Ti si me izzval.«

»Ni miru, ni miru... do smrti... ni ga...«

Vtem je pozvonil telefon.

Liza je odšla na hodnik. Dvignila je slušalko.

Bil je Matic.

»Si ti, mama? Z očetom se pripravita. Takoj pridem po vaju...«

Odložil je slušalko in tudi Liza jo je položila na vilice.

Liza je bila izmučena, že čisto na koncu s svojimi močmi. Kolena so se ji tresla in tudi drobovje se ji je potresalo. To je čutila, a se ni mogla obvladati.

»Ne, ne, ne, ne!«

Tako je govorila in kričala, še in še sama zase, po tiho, ne da bi pregibala ustnice, v središču svoje zavesti.

»Ne — ne — ne — ne — ne!«

Liza je odprla vrata v dnevno sobo, pogledala je proti oknu in na kavč, na Dolfa. Zagledala ga je. Ležal je stegnjen, z bledim obrazom, z na pol zaprtimi in na pol odprtimi očmi.

Ustrašila se ga je.

Tuj ji je bil. Neznansko tuj.

Zdelo se ji je, da je zavpila, toda ne, ni zavpila, samo z zadrgnjenim glasom ga je poklicala.

»Oče!«

Ni se zganil.

Še trznil ni. Desna roka je zaradi svoje teže zdrsnila ob telo.

Liza ga je prijela za ramo in stresla.

Kot iz uma je stekla iz sobe, pustila vrata na stežaj odprta, vzela telefonsko slušalko in poklicala Liziko.

»Lizika, oče je umrl... Pridi!«

Matica, ki ga je tudi poklicala po telefonu, ni več dobila, pripeljal se je že z avtom pred hišo.

Liza je odprla vrata.

Na vratih je Brina, Matičeva deklica, s temnimi, velikimi očmi in z veliko pleteno košaro s petdesetimi nageljni, z rdečimi nageljni.

Brina ponuja košaro.

»Za zlato poroko, babica, zate in za dedka!«

Brini se svetijo kot lešniki rjave oči, smehlja se, otrok.

Liza sprejema košaro cvetja v tresoče roke.

»Ampak, dedka ni več.«

V grlu jo je nekaj stisnilo.

»Babica, zakaj ga ni?« je vprašala Brina.

Liza zajoče.

»Umrl je...«

Ponoči je Liza ležala na svoji postelji — Dolfova je bila prekrita. Nihče ni ležal na njej.

Smrt je prišla po Dolfa, dobrotna smrt — in tudi po Lizo bo prišla.

Ampak čudno, je pomislila Liza, računov, ki sta jih imela, ni poravnalo niti življenje in niti smrt. Nikogar več ni, ki bi Lizo poklical.